

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS RINKIMŲ Į EUROPOS PARLAMENTĄ ĮSTATYMO 36 STRAIPSNIO (2008 M. GEGUŽĖS 8 D., 2009 M. VASARIO 12 D. REDAKCIJOS) ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI

2010 m. lapkričio 9 d.

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Armano Abramavičiaus, Tomos Birmontienės, Prano Kuconio, Kęstučio Lapinsko, Zenono Namavičiaus, Ramutės Ruškytės, Egidijaus Šileikio, Algirdo Taminsko, Romualdo Kęstučio Urbaičio,

sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

dalyvaujant suinteresuoto asmens – Lietuvos Respublikos Seimo atstovui Seimo Valstybės valdymo ir savivaldybių komiteto pirmininkui Vytautui Kurpuvesui,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1 straipsniu, viešame Teismo posėdyje 2010 m. spalio 28 d. išnagrinėjo konstitucinės justicijos bylą Nr. 26/2009 pagal pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-27/2009) ištirti, ar Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnio 1 dalis (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) ta apimtimi, kuria nustatyta, kad kandidatus į Europos Parlamento narius gali kelti išimtinai tik politinė partija, įregistruota pagal Politinių partijų įstatymą ir atitinkanti Politinių partijų įstatymo reikalavimus dėl partijos narių skaičiaus, neprieštaruoja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnio 2 daliai, 34 straipsnio 1 daliai, 35 straipsnio 2 daliai, 135 straipsnio 1 daliai.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

I

Pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nagrinėjo administracinę bylą.

Teismas nutartimi bylos nagrinėjimą sustabdė ir kreipėsi į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnio 1 dalis (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) ta apimtimi, kuria nustatyta, kad kandidatus į Europos Parlamento narius gali kelti išimtinai tik politinė partija, įregistruota pagal Politinių partijų įstatymą ir atitinkanti Politinių partijų įstatymo reikalavimus dėl partijos narių skaičiaus, neprieštarauja Konstitucijos 29 straipsnio 2 daliai, 34 straipsnio 1 daliai, 35 straipsnio 2 daliai, 135 straipsnio 1 daliai.

II

Pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymas grindžiamas šiais argumentais.

1. Dalyvavimas politinės partijos veikloje suponuoja tam tikros politinės ideologijos, įsitikinimų ar pažiūrų pripažinimą, todėl Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnio 1 dalis neleistinai riboja piliečio, norinčio pasinaudoti savo rinkimų teise, teisę turėti savo įsitikinimus, pažiūras, nesutampančias su politinių partijų pažiūromis. Taigi toks teisinis reguliavimas, pagal kurį kandidatus į Europos Parlamento narius turi teisę kelti išimtinai tik politinės partijos, pareiškėjo manymu, prieštarauja Konstitucijos 29 straipsnio 2 daliai.

Rinkimų tvarka, ribojanti asmenų ar jų grupių (sudarančių bendrą sąrašą) galimybę kelti kandidatūras, pažeidžia pasyviają gyventojų rinkimų teisę, t. y. teisę būti išrinktiems. Toks pasyviosios rinkimų teisės ribojimas pažeidžia ne tik Lietuvos Respublikos piliečių, bet ir Lietuvoje nuolat gyvenančių kitų Europos Sąjungos valstybių narių piliečių teises. Užsienio valstybių piliečiai neturi teisės būti Lietuvos politinių partijų nariais, todėl kitų Europos Sąjungos valstybių narių piliečių galimybės kandidatuoti Europos Parlamento rinkimuose yra apribotos labiau nei Lietuvos Respublikos piliečių.

2. Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnio 1 dalis, kurioje nustatyta, kad kandidatus į Europos Parlamento narius turi teisę kelti išimtinai tik politinės partijos, reiškia, kad visi piliečiai, kurie nėra politinių partijų nariai ir nėra susisaistę su jomis artimais ryšiais, neturi teisės kelti savo kandidatų daugiamandatėje rinkimų į Europos Parlamentą apygardoje. Taigi tokiu teisiniu reguliavimu pažeidžiami rinkimų lygybės ir visuotinumą principai, įtvirtinti Konstitucijos 34 straipsnio 1 dalyje.

3. Pareiškėjo nuomone, pagal Konstituciją nėra galima tokia Europos Parlamento narių rinkimų sistema, kai piliečiams, neįrašytiems į politinių partijų kandidatų sąrašus ar ne tų partijų keliamiems, nėra užtikrinama galimybė dalyvauti rinkimuose į Europos Parlamentą.

Pareiškėjo manymu, teisinis reguliavimas, kai kandidatus į Europos Parlamento narius daugiamandatėje rinkimų apygardoje gali kelti tik politinės partijos, verčia piliečius formaliai ar neformaliai susisiekti su politinėmis partijomis. Todėl pareiškėjui kilo abejonių, ar Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo nuostata, kad tik politinės partijos gali siūlyti (kelti) kandidatus į

Europos Parlamentą, atitinka Konstitucijos 35 straipsnio 2 dalies nuostatą.

Pareiškėjas, ginčydamas Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnio 1 dalyje (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) įtvirtinto teisinio reguliavimo nurodyta apimtimi atitiktį Konstitucijai, remiasi Konstitucinio Teismo 2007 m. vasario 9 d. ir 2008 m. spalio 1 d. nutarimuose suformuluotomis oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatomis.

4. Pareiškėjo manymu, Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnio 1 dalyje nustatytas asmenų, nesančių politinių partijų nariais ir siekiančių kandidatuoti į Europos Parlamentą nepriklausomai nuo politinių partijų, teisės būti išrinktiems suvaržymas gali pažeisti Lietuvos Respublikos priimtus tarptautinius įsipareigojimus užtikrinti tarptautiniuose dokumentuose pripažįstamas teises, būtent teisę būti išrinktam remiantis visuotine ir lygia rinkimų teise, nepaisant politinių įsitikinimų. Kartu ginčijama Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo nuostata gali prieštarauti Konstitucijos 135 straipsnio 1 dalyje įtvirtintam priimtų tarptautinių įsipareigojimų laikymosi principui ir įsipareigojimui gerbti visuotinai pripažintus tarptautinės teisės principus.

III

Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti suinteresuoto asmens – Seimo atstovo Seimo Valstybės valdymo ir savivaldybių komiteto pirmininko V. Kurpuveso rašytiniai paaiškinimai, kuriuose teigiama, kad Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnio 1 dalis (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) neprieštarauja Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 34 straipsnio 1 daliai, 35 straipsnio 2 daliai, 135 straipsnio 1 daliai. Suinteresuoto asmens atstovo pozicija grindžiama šiais argumentais.

1. Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 1 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad jis skirtas užtikrinti Europos Sąjungos teisės aktų, nurodytų šio įstatymo priede, taikymą. Europos Sąjungos teisės aktuose yra įtvirtinti bendri visoms valstybėms narėms rinkimų į Europos Parlamentą principai, *inter alia* tai, kad visose valstybėse narėse Europos Parlamento nariai turi būti renkami pagal proporcinio atstovavimo sistemą balsuojant už kandidatų sąrašus; valstybės narės gali savo nuožiūra steigti vieną ar kelias rinkimų apygardas, jei tai nepažeidžia proporcinio atstovavimo sistemos.

2. Negalima įžvelgti ginčijamos normos prieštaravimo Konstitucijos 29 straipsnio 2 daliai. Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnio 1 dalyje įstatymų leidėjas nustato ne suvaržymus kandidatuojantiems į Europos Parlamentą asmenims pasinaudoti savo rinkimų teise dėl politinės ideologijos, įsitikinimų ar pažiūrų, bet reikalavimus politinėms partijoms, kuriuos jos turi atitikti, kad galėtų rinkimuose kelti kandidatus.

Rinkimų į Europos Parlamentą įstatyme imperatyviai nustatyta, kad tiesioginiai arba netiesioginiai Lietuvos Respublikos ar Europos Sąjungos valstybių narių piliečių rinkimų teisės apribojimai – dėl kilmės, politinių pažiūrų, socialinės ir turtinės padėties, tautinės priklausomybės,

lyties, išsilavinimo, kalbos, santykio su religija, veiklos rūšies ir pobūdžio – draudžiami. Europos Sąjungos valstybėse narėse ir kitose demokratinėse valstybėse reguliuojant rinkimų santykius neretai nustatomi ir specialūs reikalavimai (dvigubo kandidatavimo vengimas, tam tikro rinkimų užstato mokėjimas, praėjusių politinių kampanijų lėšų šaltinių ataskaitų pateikimas ir pan.). Paprastai šiais atvejais net nekyla klausimo dėl piliečių rinkimų teisės pažeidimo ar ribojimo. Konstitucinės teisės doktrinoje panašūs reikalavimai priskiriami prie pasyviosios rinkimų teisės realizavimo sąlygų ir jie yra plačiai taikomi.

3. Konstitucijos 34 straipsnio 1 dalyje apibrėžta piliečių subjektinė rinkimų teisė – teisė rinkti (aktyvioji rinkimų teisė). Aktyvioji rinkimų teisė reiškia, kad asmuo privalo būti įrašytas į rinkėjų sąrašus, jam išduodamas balsavimo biuletenis. Įstatymas užtikrina galimybę visoje valstybės teritorijoje ir už jos ribų lygiomis sąlygomis, tiesiogiai, slaptu balsavimu balsuoti visiems piliečiams, sulaukusiems nustatyto amžiaus, jeigu jie nėra teismo pripažinti neveiksniais. Be to, rinkimų į Europos Parlamentą teisę turi nuolat gyvenantys Lietuvoje kitų Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai, kuriems rinkimų dieną yra sukakę 18 metų. Kiekvienas rinkėjas turi vieną balsą balsuoti už kandidatų sąrašą ar kandidatą ir šis balsas yra lygiavertis kiekvieno kito rinkėjo balsui. Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnio 1 dalis nepaneigia Konstitucijos 34 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos piliečių subjektinės aktyviosios teisės rinkti Europos Parlamento narius.

4. Pasak suinteresuoto asmens atstovo, nei pagal Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnio 1 dalies nuostatą „kandidatus gali kelti partija“, nei pagal kitus šio įstatymo straipsnius, reglamentuojančius kandidatų į Europos Parlamento narius iškėlimo tvarką, nereikalaujama, kad politinės partijos kandidatais į Europos Parlamento narius keltų tik savo narius. Atsižvelgiant į tai, toks Rinkimų į Europos Parlamentą įstatyme nustatytas teisinis reguliavimas, kai dėl Europos Parlamento narių mandatų partijų sąrašuose varžosi ir ne politinių partijų nariai, pats savaime negali būti vertinamas kaip nukrypstantis nuo konstitucinės rinkimų sampratos ir pažeidžiantis iš Konstitucijos 35 straipsnio 2 dalies kylantį imperatyvą, kad niekas negali būti verčiamas priklausyti kokiam nors politinei partijai.

5. Suinteresuoto asmens atstovo nuomone, ginčijamu teisiniu reguliavimu nepažeidžiami Konstitucijoje įtvirtinti teisinės valstybės, teisėtų lūkesčių apsaugos principai, tarptautinės teisės pripažinti teisingų rinkimų principai, taigi ir Konstitucijos 135 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas tarptautinių įsipareigojimų laikymosi principas.

IV

Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti Europos teisės departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos generalinio direktoriaus Deivido Kriaučiūno rašytiniai paaiškinimai.

V

Konstitucinio Teismo posėdyje suinteresuoto asmens – Seimo atstovas V. Kurpuvesas iš esmės pakartojo rašytiniuose paaiškinimuose išdėstytus argumentus ir atsakė į Konstitucinio Teismo teisėjų klausimus.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:**I**

1. Seimas 2003 m. lapkričio 20 d. priėmė Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymą, kuris įsigaliojo 2003 m. gruodžio 10 d.

Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 1 straipsnio 1 dalyje *inter alia* nustatyta, kad šis įstatymas nustato rinkimų organizavimo ir vykdymo tvarką renkant Europos Parlamento narius į Lietuvos Respublikai skirtas vietas Europos Parlamente.

2. Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnyje „Kandidatų kėlimas“ (2003 m. lapkričio 20 d. redakcija) buvo nustatyta:

„1. Kandidatus gali kelti partija, pagal Politinių partijų ir politinių organizacijų įstatymą įregistruota ne vėliau kaip prieš 65 dienas iki rinkimų.

2. Partija kandidatus kelia pateikdama kandidatų sąrašą, kuriame kandidatai surašyti pagal jos nustatytą eilę. Jeigu partijos įstatai nenumato kitaip, pagal eilę surašytų kandidatų sąrašas turi būti patvirtintas partijos suvažiavimo ar konferencijos. Kandidatų sąrašė (jungtiniame sąrašė) negali būti mažiau kaip 5 ir daugiau kaip 26 kandidatai.“

3. Seimas 2008 m. gegužės 8 d. priėmė Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 3, 6, 8, 15, 17, 21, 22, 24, 25, 26, 29, 30, 32, 33, 36, 37, 38, 46, 47, 48, 49, 50, 54, 57, 59, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 76, 77, 80, 86, 88, 94 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir Įstatymo papildymo 4¹, 65¹ straipsniais įstatymą, kuris įsigaliojo 2008 m. gegužės 24 d. Šio įstatymo 16 straipsniu buvo pakeista *inter alia* Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnio 1 dalis (2003 m. lapkričio 20 d. redakcija). Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnis (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) išdėstytas taip:

„1. Kandidatus gali kelti partija, pagal Politinių partijų įstatymą įregistruota ne vėliau kaip prieš 65 dienas iki rinkimų ir atitinkanti Politinių partijų įstatymo reikalavimus dėl partijos narių skaičiaus.

2. Partija kandidatus kelia pateikdama kandidatų sąrašą, kuriame kandidatai surašyti pagal jos nustatytą eilę. Jeigu partijos įstatai nenumato kitaip, pagal eilę surašytų kandidatų sąrašas turi būti patvirtintas partijos suvažiavimo ar konferencijos. Kandidatų sąrašė (jungtiniame sąrašė) negali būti mažiau kaip 5 ir daugiau kaip 26 kandidatai.“

Palyginus Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnio 1 dalyje (2003 m. lapkričio 20 d. redakcija) nustatytą teisinį reguliavimą su Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnio 1 dalyje (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) nustatyto teisiniu reguliavimu matyti, kad Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnio 1 dalyje (2008 m. gegužės 8 d. redakcija), kurioje nustatomi reikalavimai partijoms, galinčioms kelti kandidatus į Europos Parlamento narius, buvo įtvirtintas papildomas reikalavimas, kad partijos narių skaičius turi atitikti Politinių partijų įstatymo reikalavimus.

4. Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnio 1 dalis (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) vėliau keičiama ir (arba) papildoma nebuvo.

5. Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnio (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) 1 dalyje įtvirtintas teisinis reguliavimas, pagal kurį kandidatus rinkimuose į Europos Parlamentą gali kelti politinė partija, yra neatsiejamai susijęs su šio straipsnio 2 dalimi, *inter alia* jos nuostata, kad politinė partija kandidatus kelia pateikdama kandidatų sąrašą.

Aiškinant teisinį reguliavimą, įtvirtintą Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnyje (2008 m. gegužės 8 d. redakcija), šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad asmenys gali būti kandidatais rinkimuose į Europos Parlamentą, jeigu jų kandidatūrą kelia tik politinės partijos, įrašiusios juos į kandidatų sąrašą.

6. Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnyje (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas aiškintinas ir kituose šio įstatymo straipsniuose (jų dalyse) nustatyto teisinio reguliavimo kontekste.

6.1. Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 1 straipsnio 3 dalyje (2003 m. lapkričio 20 d. redakcija) *inter alia* buvo nustatyta, kad Europos Parlamento nariai renkami 5 metų kadencijai vienoje daugiamandatėje rinkimų apygardoje, apimančioje visą valstybės teritoriją, pagal proporcinę rinkimų sistemą preferenciniu balsavimu.

Pagal Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 10 straipsnį rinkimams organizuoti ir vykdyti Lietuvos Respublikoje sudaroma viena daugiamandatė rinkimų apygarda, kurioje balsuoja visi rinkėjai ir renkami visi Europos Parlamento nariai nuo Lietuvos Respublikos.

6.2. Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 3 straipsnyje „Visuotinė rinkimų teisė“ (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) nustatyta:

„1. Rinkimų į Europos Parlamentą teisę turi Lietuvos Respublikos piliečiai, taip pat nuolat gyvenantys Lietuvoje kitų Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai, kuriems rinkimų dieną yra sukakę 18 metų. Rinkimuose nedalyvauja asmenys, teismo pripažinti neveiksniais.

<...>

4. Lietuvos Respublikoje Europos Parlamento nariu gali būti renkamas Lietuvos Respublikos pilietis ar kitas nuolat gyvenantis Lietuvoje Europos Sąjungos valstybės narės pilietis,

kuris rinkimų dieną yra ne jaunesnis kaip 21 metų ir kuris nėra kandidatu į Europos Parlamentą kitoje Europos Sąjungos valstybėje narėje <...>.“

6.3. Taigi Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnyje (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) nustatytą teisinį reguliavimą aiškinant kituose šio įstatymo straipsniuose (jų dalyse) nustatyto teisinio reguliavimo kontekste konstatuotina, kad Lietuvos Respublikos piliečiai ir nuolat gyvenantys Lietuvoje kitų Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai Europos Parlamento nariais gali būti renkami pagal proporcinę rinkimų sistemą, jeigu jų kandidatūras kelia politinės partijos, įrašiusios juos į kandidatų sąrašus. Pažymėtina, kad nei Rinkimų į Europos Parlamentą 36 straipsnyje (2008 m. gegužės 8 d. redakcija), nei kituose šio įstatymo straipsniuose (jų dalyse) nebuvo numatyta galimybė kandidatų sąrašus pateikti kitiems subjektams, išskyrus politines partijas. Taigi tokiu teisiniu reguliavimu įtvirtinta išimtinė politinių partijų teisė rinkimuose į Europos Parlamentą pateikti kandidatų sąrašus.

7. Seimas 2009 m. vasario 12 d. priėmė Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 1 ir 36 straipsnių pakeitimo įstatymą, kuriuo buvo pakeista *inter alia* Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnio 2 dalis (2003 m. lapkričio 20 d. redakcija). Po šio pakeitimo Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnis (2009 m. vasario 12 d. redakcija) yra išdėstytas taip:

„1. Kandidatus gali kelti partija, pagal Politinių partijų įstatymą įregistruota ne vėliau kaip prieš 65 dienas iki rinkimų ir atitinkanti Politinių partijų įstatymo reikalavimus dėl partijos narių skaičiaus.

2. Partija kandidatus kelia pateikdama kandidatų sąrašą, kuriame kandidatai surašyti pagal jos nustatytą eilę. Jeigu partijos įstatai nenumato kitaip, pagal eilę surašytų kandidatų sąrašas turi būti patvirtintas partijos suvažiavimo ar konferencijos. Kandidatų sąrašė (jungtiniame sąrašė) negali būti mažiau kaip 5 kandidatai. Kandidatų skaičius sąrašė (jungtiniame sąrašė) negali daugiau nei du kartus viršyti Lietuvos Respublikoje renkamų Europos Parlamento narių skaičiaus.“

Pažymėtina, kad Seimui priėmus šį 2009 m. vasario 12 d. Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 1 ir 36 straipsnių pakeitimo įstatymą buvo pakeista Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnio 2 dalies (2003 m. lapkričio 20 d. redakcija) nuostata dėl kandidatų skaičiaus sąrašė (jungtiniame sąrašė), o šio straipsnio 2 dalies (2003 m. lapkričio 20 d. redakcija) nuostata, kad partija kandidatus kelia pateikdama kandidatų sąrašą, pakeista nebuvo.

Vadinasi, Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnyje (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas, pagal kurį Lietuvos Respublikos piliečiai ir nuolat gyvenantys Lietuvoje kitų Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai Europos Parlamento nariais gali būti renkami, jeigu jų kandidatūras kelia politinės partijos, įrašiusios juos į kandidatų sąrašus, išliko nepakitęs. Taip pat išliko Rinkimų į Europos Parlamentą įstatyme įtvirtinta išimtinė politinių

partijų teisė rinkimuose į Europos Parlamentą pateikti kandidatų sąrašus.

Taigi pagal Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnį (2009 m. vasario 12 d. redakcija) Lietuvos Respublikos piliečiai ir nuolat gyvenantys Lietuvoje kitų Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai Europos Parlamento nariais gali būti renkami pagal proporcinę rinkimų sistemą, jeigu jų kandidatūras kelia išimtinę teisę pateikti kandidatų sąrašus turinčios politinės partijos, įrašiusios juos į kandidatų sąrašus.

8. Seimas 2010 m. gegužės 18 d. priėmė Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37, 38, 40, 44, 45, 47, 48, 49, 50 ir 51 straipsnių pakeitimo įstatymą. Šis įstatymas įsigaliojo 2010 m. rugsėjo 15 d.

Pakeitus nurodytus Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo straipsnius, šiame įstatyme išliko įtvirtinta išimtinė politinių partijų teisė rinkimuose į Europos Parlamentą pateikti kandidatų sąrašus.

9. Paminėtina, kad pagal Lietuvos Respublikos politinių partijų įstatymo (2004 m. kovo 23 d. redakcija) 5 straipsnio 1 dalį politinės partijos steigėjais ir nariais gali būti Lietuvos Respublikos piliečiai. Taigi pagal šį teisinį reguliavimą kitų valstybių piliečiai, *inter alia* kitų Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai, negali Lietuvoje steigti politinės partijos ir būti politinės partijos nariais.

II

1. Minėta, kad pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas Konstitucinio Teismo prašo ištirti, ar Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnio 1 dalis (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) ta apimtimi, kuria nustatyta, kad kandidatus į Europos Parlamento narius gali kelti išimtinai tik politinė partija, įregistruota pagal Politinių partijų įstatymą ir atitinkanti Politinių partijų įstatymo reikalavimus dėl partijos narių skaičiaus, neprieštarauja Konstitucijos 29 straipsnio 2 daliai, 34 straipsnio 1 daliai, 35 straipsnio 2 daliai, 135 straipsnio 1 daliai.

2. Minėta ir tai, kad teisinis reguliavimas, įtvirtintas Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnio (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) 1 dalyje, pagal kurį kandidatus rinkimuose į Europos Parlamentą gali kelti politinė partija, yra neatsiejamai susijęs su šio straipsnio 2 dalimi, *inter alia* jos nuostata, kad politinė partija kandidatus kelia pateikdama kandidatų sąrašą.

Pažymėtina, jog pareiškėjas, savo nurodytu aspektu ginčydamas teisinį reguliavimą, įtvirtintą Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnio 1 dalyje (2008 m. gegužės 8 d. redakcija), teigia, kad pagal Konstituciją nėra galima tokia Europos Parlamento narių rinkimų sistema, kai asmenims, neįrašytiems į politinių partijų kandidatų sąrašus ar ne jų keliamiems, nėra užtikrinama galimybė dalyvauti rinkimuose į Europos Parlamentą.

Toks teisinis reguliavimas, pagal kurį kandidatus rinkimuose į Europos Parlamentą gali kelti tik politinė partija pateikdama kandidatų sąrašą, kaip minėta, yra įtvirtintas Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnio (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) tiek 1, tiek 2 dalyje, taigi

teisinio reguliavimo, pagal kurį kandidatus rinkimuose į Europos Parlamentą gali kelti tik politinė partija pateikdama kandidatų sąrašą, atitiktį Konstitucijai įmanoma tirti tik kartu tiriant Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnio (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) 1 ir 2 dalių nurodyta apimtimi atitiktį Konstitucijai.

3. Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnyje (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) nustatyta teisinį reguliavimą pareiškėjo ginčijamu aspektu aiškinant kituose šio įstatymo straipsniuose (jų dalyse) nustatyto teisinio reguliavimo kontekste, šiame nutarime konstatuota, kad Lietuvos Respublikos piliečiai ir nuolat gyvenantys Lietuvoje kitų Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai Europos Parlamento nariais gali būti renkami pagal proporcinę rinkimų sistemą, jeigu jų kandidatūras kelia išimtinę teisę pateikti kandidatų sąrašus turinčios politinės partijos, įrašiusios juos į kandidatų sąrašus.

Taigi pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymas ištirti, ar Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnio 1 dalis (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) ta apimtimi, kuria nustatyta, kad kandidatus į Europos Parlamento narius gali kelti išimtinai tik politinė partija, įregistruota pagal Politinių partijų įstatymą ir atitinkanti Politinių partijų įstatymo reikalavimus dėl partijos narių skaičiaus, neprieštarauja Konstitucijai, yra traktuotinas kaip prašymas ištirti, ar Konstitucijai neprieštarauja Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnis (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Lietuvos Respublikos piliečiai ir nuolat gyvenantys Lietuvoje kitų Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai gali būti renkami į Europos Parlamentą būdami įrašyti tik į politinių partijų sudaromus kandidatų į Europos Parlamento narius sąrašus.

4. Pažymėtina, kad pareiškėjas abejoja dėl Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnyje (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) įtvirtinto teisinio reguliavimo nurodyta apimtimi atitikties *inter alia* Konstitucijos 34 straipsnio 1 daliai, kurioje nustatyta, kad piliečiai, kuriems rinkimų dieną yra sukakę 18 metų, turi rinkimų teisę, tačiau iš pareiškėjo prašymo argumentų visumos matyti, kad jam kilo abejonių dėl ginčijamos nuostatos atitikties ne Konstitucijos 34 straipsnio 1 daliai, o šio straipsnio 2 daliai, kurioje nustatyta, kad teisę būti išrinktam nustato Lietuvos Respublikos Konstitucija ir rinkimų įstatymai.

5. Taigi šioje konstitucinės justicijos byloje Konstitucinis Teismas tirs, ar Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnis (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Lietuvos Respublikos piliečiai ir nuolat gyvenantys Lietuvoje kitų Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai gali būti renkami į Europos Parlamentą būdami įrašyti tik į politinių partijų sudaromus kandidatų į Europos Parlamento narius sąrašus, neprieštaravo Konstitucijos 29 straipsnio 2 daliai, 34 straipsnio 2 daliai, 35 straipsnio 2 daliai, 135 straipsnio 1 daliai.

III

1. Lietuvos Respublika 2004 m. gegužės 1 d. tapo Europos Sąjungos valstybe nare. Seimas

2004 m. liepos 13 d. priėmė Lietuvos Respublikos Konstitucijos papildymo Konstituciniu aktu „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 150 straipsnio papildymo įstatymą, kurio 1 straipsniu Konstituciją papildė Lietuvos Respublikos konstituciniu aktu „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ – Konstitucijos sudedamąja dalimi (Konstitucijos 150 straipsnis). Šis Konstitucinis aktas įsigaliojo 2004 m. rugpjūčio 14 d. Juo buvo konstituciškai patvirtinta Lietuvos Respublikos narystė Europos Sąjungoje (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d., 2006 m. kovo 14 d. nutarimai).

2. Pagal Konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ 2 dalį Europos Sąjungos teisės normos yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis; jeigu tai kyla iš sutarčių, kuriomis grindžiama Europos Sąjunga, Europos Sąjungos teisės normos taikomos tiesiogiai, o teisės normų kolizijos atveju jos turi viršenybę prieš Lietuvos Respublikos įstatymus ir kitus teisės aktus.

3. Pagal Europos Sąjungos sutartį Europos Parlamentas yra Europos Sąjungos institucija, kuri bendrai su Taryba vykdo *inter alia* teisėkūros ir biudžetines funkcijas (13 straipsnio 1 dalis, 14 straipsnio 1 dalis). Europos Parlamento nariai renkami remiantis tiesiogine visuotine rinkimų teise laisvu ir slaptu balsavimu penkerių metų kadencijai (14 straipsnio 3 dalis).

Taigi Europos Parlamentas atstovauja Europos Sąjungos piliečiams ir yra laikytinas politine atstovaujama institucija.

4. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymas buvo priimtas siekiant įgyvendinti *inter alia* Europos Sąjungos teisės aktus, susijusius su Europos Parlamento rinkimais. Šie teisės aktai yra išvardyti Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo priede „Įgyvendinami Europos Sąjungos teisės aktai“. Šiuo įstatymu įgyvendinti *inter alia* tokie Europos Sąjungos teisės aktai:

- 1976 m. rugsėjo 20 d. Tarybos sprendimas Nr. 76/787/EAPB, EEB, Euratomas;
- 1993 m. gruodžio 6 d. Tarybos direktyva 93/109/EB, nustatanti išsamias priemones Sąjungos piliečiams, gyvenantiems valstybėje narėje ir nesantiems jos piliečiais, naudotis balsavimo teise ir būti kandidatais per Europos Parlamento rinkimus;
- 2002 m. birželio 25 d. ir rugsėjo 23 d. Tarybos sprendimas 2002/772/EB, Euratomas, iš dalies pakeičiantis prie Sprendimo 76/787/EAPB, EEB, Euratomas pridėtą Aktą dėl atstovų į Europos Parlamentą rinkimų remiantis tiesiogine visuotine rinkimų teise.

Pagal 1993 m. gruodžio 6 d. Tarybos direktyvą 93/109/EB, nustatančią išsamias priemones Sąjungos piliečiams, gyvenantiems valstybėje narėje ir nesantiems šios valstybės piliečiais, naudotis balsavimo teise ir būti kandidatais per Europos Parlamento rinkimus, kiekvienas asmuo, kuris nustatytą dieną yra Europos Sąjungos pilietis ir nėra gyvenamosios vietos valstybės narės pilietis, bet atitinka tuos pačius teisei balsuoti ir būti kandidatu keliamus reikalavimus, kuriuos ta valstybė

pagal įstatymą taiko savo piliečiams, turi *inter alia* teisę būti kandidatu per rinkimus į Europos Parlamentą gyvenamosios vietos valstybėje narėje (3 straipsnis).

Prie 1976 m. rugsėjo 20 d. Tarybos sprendimo 76/787/EAPB, EEB, Euratomas pridėto Akto dėl atstovų į Europos Parlamentą rinkimų remiantis tiesiogine, visuotine rinkimų teise, iš dalies pakeisto 2002 m. birželio 25 d. ir rugsėjo 23 d. Tarybos sprendimu 2002/772/EB, Euratomas, 1 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinta nuostata, kad rinkimai į Europos Parlamentą vykdomi pagal proporcinę rinkimų sistemą.

5. Apibendrinant konstatuotina, kad Europos Sąjungos teisės aktuose, susijusiuose su rinkimais į Europos Parlamentą, *inter alia* yra įtvirtinta, jog Europos Parlamento narius gali rinkti ir jo nariu gali būti renkamas kiekvienas asmuo, kuris nustatytą dieną yra Europos Sąjungos valstybės narės pilietis ir nėra gyvenamosios vietos valstybės narės pilietis, bet atitinka tuos pačius teisei balsuoti ir būti kandidatu keliamus reikalavimus, kuriuos ta valstybė pagal įstatymą taiko savo piliečiams. Taip pat įtvirtinta nuostata, kad rinkimai į Europos Parlamentą vykdomi pagal proporcinę rinkimų sistemą.

IV

1. Šioje konstitucinės justicijos byloje Konstitucinis Teismas tirs, ar Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnis (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Lietuvos Respublikos piliečiai ir nuolat gyvenantys Lietuvoje kitų Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai gali būti renkami į Europos Parlamentą būdami įrašyti tik į politinių partijų sudaromus kandidatų į Europos Parlamento narius sąrašus, neprieštaravo Konstitucijos 29 straipsnio 2 daliai, 34 straipsnio 2 daliai, 35 straipsnio 2 daliai, 135 straipsnio 1 daliai.

2. Konstitucijos 29 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu.

Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintas asmenų lygiateisiškumo principas aiškintinas neatsiejamai nuo kitų Konstitucijos nuostatų, *inter alia* nuo nuostatų, įtvirtinančių asmens teises ir laisves, taip pat nuo konstitucinio teisinės valstybės principo, kuris, kaip savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, yra universalus principas, kuriuo grindžiama visa Lietuvos teisės sistema ir pati Konstitucija.

Pažymėtina, kad konstitucinis teisinės valstybės principas suponuoja įvairius reikalavimus įstatymų leidėjui, kitiems teisėkūros subjektams: teisėkūros subjektai teisės aktus gali leisti tik neviršydami savo įgaliojimų; teisiškai reguliuojant visuomeninius santykius privalu paisyti prigimtinio teisingumo reikalavimų, apimančių *inter alia* būtinumą užtikrinti asmenų lygybę įstatymui, teismui ir valstybės institucijoms ar pareigūnams ir kt. (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d., 2006 m. sausio 16 d., 2010 m. kovo 22 d. nutarimai).

3. Konstitucinis Teismas savo aktuose ne kartą yra konstatavęs, kad Konstitucijoje įtvirtintas teisinės valstybės principas suponuoja jurisprudencijos tęstinumą (Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d., 2006 m. gegužės 9 d., 2007 m. spalio 22 d. nutarimai, 2006 m. rugpjūčio 8 d., 2006 m. lapkričio 21 d. sprendimai).

4. Šiame kontekste pažymėtina, kad oficialiosios konstitucinės rinkimų teisės doktrinos nuostatos buvo formuluojamos ir plėtojamos įvairiuose Konstitucinio Teismo aktuose, priimtuose ankstesnėse konstitucinės justicijos bylose, *inter alia* Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 26 d. ir 2004 m. lapkričio 5 d. išvadose dėl Lietuvos Respublikos Prezidento paklausimų, ar nebuvo pažeisti Seimo rinkimų įstatymai, savivaldybių tarybų rinkimų aspektu – 2007 m. vasario 9 d. nutarime, Seimo rinkimų aspektu – 2008 m. spalio 1 d. nutarime.

5. Konstitucinis Teismas 2008 m. spalio 1 d. nutarime pažymėjo, jog Konstitucijos 34 straipsnio 2 dalies nuostatoje, kad teisę būti išrinktam nustato Lietuvos Respublikos Konstitucija ir rinkimų įstatymai, yra įtvirtinta vadinamoji pasyvioji rinkimų teisė, t. y. galimybė asmeniui Konstitucijos ir rinkimų įstatymų nustatyta tvarka kandidatuoti į atitinkamos renkamos viešosios valdžios institucijos narius, taigi siekti būti išrinktam.

6. Konstitucinis Teismas, aiškindamas rinkimų į Seimą principus, pabrėžė atstovaujamųjų institucijų rinkimų svarbą ir konstatavo, kad konstitucinėje demokratijoje politinių atstovaujamųjų institucijų formavimui yra keliami ypatingi reikalavimai. Šios institucijos negali būti formuojamos tokiu būdu, kad kiltų abejonių dėl jų legitimumo, teisėtumo, *inter alia* dėl to, ar renkant asmenis į politines atstovaujamasias institucijas nebuvo pažeisti demokratinės teisinės valstybės principai. Rinkimai negali būti laikomi demokratiškais, o jų rezultatai – legitimiais ir teisėtais, jeigu jie vyksta paminant Konstitucijoje įtvirtintus demokratinį rinkimų principus, pažeidžiant demokratines rinkimų procedūras (Konstitucinio Teismo 2004 m. lapkričio 5 d. išvada, 2008 m. spalio 1 d. nutarimas).

Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad Europos Parlamentas nėra Tautos atstovybė, tačiau, kaip minėta, jis laikytinas politine atstovaujama Europos Sąjungos institucija, kurios rinkimų tvarką konkrečioje Europos Sąjungos valstybėje narėje nustato atitinkamos valstybės narės įstatymų leidėjas.

Taigi Konstitucijos 34 straipsnio 2 dalies nuostata, jog teisę būti išrinktam nustato Lietuvos Respublikos Konstitucija ir rinkimų įstatymai, reiškia *inter alia* tai, kad įstatymų leidėjas, įstatymais reguliuodamas pasyviosios rinkimų teisės renkant politines atstovaujamasias institucijas, *inter alia* Europos Parlamentą, įgyvendinimą, turi konstitucinę pareigą paisyti iš Konstitucijos kylančių imperatyvų, *inter alia* rinkimų teisės principų.

7. Konstitucijoje įtvirtinti visuotinai pripažinti demokratiniai rinkimų į politines atstovaujamasias institucijas principai, kaip antai: rinkimai turi būti vykdomi remiantis visuotine,

lygia, tiesiogine rinkimų teise, balsavimas privalo būti slaptas; pagal Konstituciją yra galimi tik tokie rinkimai, kai dėl mandato varžomasi laisvai ir sąžiningai, kai rinkėjai turi teisę ir realią galimybę pasirinkti iš kelių kandidatų, kai balsavimo metu jie gali laisvai ir nekontroliuojami pareikšti savo valią. Politinės atstovaujamosios institucijos formavimui turi būti taikomi skaidrumo, viešumo reikalavimai.

8. Konstitucinis Teismas 2007 m. vasario 9 d. nutarime konstatavo, kad rinkimų teisė yra glaudžiai susijusi *inter alia* su Konstitucijos 35 straipsnyje įtvirtinta piliečių teise laisvai vienytis į politines partijas, jei šių tikslai ir veikla nėra priešingi Konstitucijai ir įstatymams. Šiame nutarime taip pat konstatuota, kad konstitucinės teisės laisvai vienytis į politines partijas turinį sudaro teisė steigti politines partijas, teisė įstoti į jas ir dalyvauti jų veikloje, taip pat teisė nebūti politinių partijų nariu, teisė išstoti iš jų; asmuo savo konstitucinę teisę nuspręsti, ar priklausyti kuriai nors politinei partijai, realizuoja arba jos nerealizuoja laisva valia; ši asmens laisva valia yra pagrindinis narystės politinėse partijose principas.

Konstitucijos 35 straipsnio 2 dalies nuostata, kad niekas negali būti verčiamas priklausyti kokiam nors bendrijai, politinei partijai ar asociacijai, yra konstitucinė garantija, ginanti asmenį nuo priklausymo kokiam nors susivienijimui prieš jo valią. Ši konstitucinė garantija, ginanti asmenį nuo priklausymo kokiam nors politinei partijai prieš jo valią, reiškia ir tai, kad asmuo negali būti tiesiogiai arba netiesiogiai verčiamas būti susaistytas su kuria nors politine partija kokiais nors kitokiais, ne formalios narystės, ryšiais (Konstitucinio Teismo 2007 m. vasario 9 d. nutarimas).

Politinės partijos yra tokie susivienijimai, kurių steigimosi tikslai, paskirtis ir veikla yra neatsiejami nuo politinės valdžios siekio (Konstitucinio Teismo 2005 m. vasario 10 d. sprendimas). Politinės partijos ši savo siekį įgyvendina *inter alia* dalyvaudamos rinkimuose į politines atstovaujamasias institucijas.

Todėl pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris užkirstų kelią politinėms partijoms arba jų išskeltiems bei remiamiems kandidatams dalyvauti politinių atstovaujamųjų institucijų rinkimuose. Tačiau šis reikalavimas negali būti aiškinamas kaip įtvirtinantis išimtinę politinių partijų (jų narių ar jų remiamų kandidatų) teisę dalyvauti formuojant politines atstovaujamasias institucijas.

9. Minėta, jog Konstitucijos 34 straipsnio 2 dalyje yra įtvirtinta, kad teisę būti išrinktam nustato Lietuvos Respublikos Konstitucija ir rinkimų įstatymai.

9.1. Demokratinėse valstybėse yra žinomos įvairios politinių atstovaujamųjų institucijų rinkimų sistemos; plačiausiai paplitusios yra proporcinė rinkimų sistema ir mažoritarinė rinkimų sistema.

Visuotinai pripažįstama, kad pagal proporcinę rinkimų sistemą sudaromos viena ar kelios daugiamandatės apygardos, kuriose dalyvauja į politinių partijų (ar kitų kolektyvinių subjektų)

sudaromus kandidatų sąrašus įrašyti kandidatai; pagal mažoritarinę rinkimų sistemą vienmandatėse rinkimų apygardose kandidatuoja pavieniai kandidatai, kuriuos kelia ne tik politinės partijos, bet ir pavieniai asmenys, įstatymų nustatyta tvarka patys iškėlę save kandidatais.

Demokratinėse valstybėse yra žinoma ir vadinamoji mišri rinkimų sistema, kuri jungia proporcinę ir mažoritarinę rinkimų sistemas.

Nei vien proporcinė, nei vien mažoritarinė rinkimų sistema, nei tokia rinkimų sistema, kai yra derinami tam tikri proporcinės ir mažoritarinės sistemų elementai, negali būti laikomos savaime sudarančiomis prielaidas pažeisti laisvų, demokratiškų rinkimų reikalavimus, visuotinę, lygią rinkimų teisę, slaptą balsavimą, kitus demokratinės teisinės valstybės rinkimų standartus (Konstitucinio Teismo 2007 m. vasario 9 d. nutarimas).

9.2. Pažymėtina, kad įstatymų leidėjui pasirinkus vien proporcinę rinkimų sistemą į politines atstovaujamasias ar kitas demokratines atstovaujamasias institucijas gali būti renkami kandidatai, įrašyti tik į rinkimuose dalyvaujančių politinių partijų (ar kitų kolektyvinių subjektų) sudaromus sąrašus. Šie sąrašai yra sudaromi iš tam tikro skaičiaus kandidatų. Taip pat pažymėtina, kad pasirinkus vien proporcinę rinkimų sistemą negalima tokia situacija, kai rinkimuose dalyvauja ne tik asmenys, įrašyti į politinių partijų (ar kitų kolektyvinių subjektų) sudaromus kandidatų sąrašus, bet ir pavieniai asmenys, t. y. negalima tokia situacija, kai pavieniai asmenys varžosi su kandidatų sąrašais. Taip būtų iškreipiama proporcinės rinkimų sistemos esmė.

9.3. Šiame nutarime minėta, kad pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris užkirstų kelią politinėms partijoms arba jų iškeltiems ir remiamiems kandidatams dalyvauti politinių atstovaujamųjų institucijų rinkimuose. Minėta ir tai, kad šis reikalavimas negali būti aiškinamas kaip įtvirtinantis išimtinę politinių partijų (jų narių ar jų remiamų kandidatų) teisę dalyvauti formuojant politines atstovaujamasias institucijas.

Taigi įstatymų leidėjas, pasirinkęs vien proporcinę rinkimų sistemą, turi įstatyme įtvirtinti ne tik politinių partijų teisę dalyvauti rinkimuose, bet ir nustatyti tai, kokie dar kiti kolektyviniai subjektai gali dalyvauti ir turi teisę kelti kandidatus rinkimuose į politines atstovaujamasias institucijas pateikdami savo kandidatų sąrašus.

9.4. Pažymėtina, kad Konstitucijoje yra įtvirtintas ne tik politinių partijų, bet ir politinių organizacijų institutas (Konstitucijos 35 straipsnio 3 dalis, 44 straipsnio 2 dalis, 83 straipsnio 2 dalis, 113 straipsnio 2 dalis, 114 straipsnio 1 dalis, 141 straipsnis).

Konstitucijos 35 straipsnyje nustatyta:

„Piliečiams laiduojama teisė laisvai vienytis į bendrijas, politines partijas ar asociacijas, jei šių tikslai ir veikla nėra priešingi Konstitucijai ir įstatymams.

Niekas negali būti verčiamas priklausyti kokiam nors bendrijai, politinei partijai ar asociacijai.

Politinių partijų, kitų politinių ir visuomeninių organizacijų steigimą ir veiklą reglamentuoja įstatymas.“

Konstitucinis Teismas 2007 m. vasario 9 d. nutarime pažymėjo, kad nors sąvokos „politinė partija“ ir „politinė organizacija“ yra artimos, jos nėra tapačios.

Politinės partijos yra viena iš politinių organizacijų rūšių: tai susivienijimai, kurių steigimosi tikslai ir uždaviniai išskirtinai siejami su politine veikla, siekiu patekti į renkamas politinės valdžios institucijas, dalyvauti *inter alia* įgyvendinant valstybės valdžią. Greta politinių partijų pagal Konstituciją gali būti ir tokių organizacijų, į kurias asmenys vienijasi siekdami tenkinti įvairius visuomeniškai reikšmingus poreikius, vykdyti visuomenei naudingą veiklą, ir to siekdamos jos kartu kelia tam tikrus politinius siekius, *inter alia* dalyvauti rinkimuose į politines atstovaujamas institucijas. Tokios organizacijos, įsteigtos įvairiems visuomeniškai reikšmingiems poreikiams tenkinti, kartu keliančios ir politinius siekius, atitiktų konstitucinę politinių organizacijų sampratą. Pažymėtina, kad konstitucinė politinių organizacijų samprata apima ne tik tokias nuolat veikiančias politines organizacijas, bet ir tokias politines organizacijas, kurios steigiamos, kad dalyvautų konkrečiuose rinkimuose į Europos Parlamentą (kaip antai rinkimų asociacijos).

Minėta, kad politinės organizacijos negali būti tapatinamos su politinėmis partijomis. Taigi politinių organizacijų steigimo ir veiklos ypatumai turi būti nustatyti įstatyme.

9.5. Pažymėtina, kad įstatymų leidėjas, įgyvendindamas Konstitucijos 35 straipsnio 3 dalies nuostatą, įstatyme reguliuoja politinių partijų steigimo ir veiklos santykius, tačiau politinių organizacijų steigimas ir veikla nėra reguliuojami ordinarinės teisės lygmeniu. Kaip minėta, įstatymų leidėjui iš Konstitucijos kyla pareiga šiuos santykius sureguliuoti įstatymu.

Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad įstatymų leidėjas, įstatyme apibrėždamas politinių organizacijų sampratą, gali numatyti jų įvairovę, *inter alia* tokias politines organizacijas, kurios steigiamos tam tikriems politiniams siekiams įgyvendinti, be kita ko, tam, kad dalyvautų konkrečiuose Europos Parlamento rinkimuose.

Įstatyme įtvirtinant politinių organizacijų, *inter alia* įsteigtų siekiant dalyvauti rinkimuose, teisę pateikti kandidatų sąrašus, turi būti įtvirtinti tam tikri specialūs reikalavimai, kuriuos jos turi atitikti, kaip antai: tokias politines organizacijas gali steigti tik asmenys (tam tikras jų skaičius), turintys aktyviąją rinkimų į Europos Parlamentą teisę (ne tik Lietuvos Respublikos, bet ir nuolat gyvenantys Lietuvoje kitų Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai) ir kt.

10. Minėta, kad vien proporcinė rinkimų sistema negali būti laikoma savaime sudarančia prielaidas pažeisti laisvų, demokratiškų rinkimų reikalavimus, visuotinę, lygią rinkimų teisę, slaptą balsavimą, kitus demokratinės teisinės valstybės rinkimų standartus.

Minėta ir tai, kad įstatymų leidėjui pasirinkus vien proporcinę rinkimų sistemą į politines atstovaujamas institucijas gali būti renkami kandidatai, įrašyti tik į rinkimuose dalyvaujančių

kolektyvinių subjektų sudaromus sąrašus.

Šiame nutarime minėta, kad pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris įtvirtintų išimtinę politinių partijų (jų narių ar jų remiamų kandidatų) teisę dalyvauti formuojant politines atstovaujamasias institucijas.

Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad jeigu įstatymų leidėjas, pasirinkęs vien proporcinę rinkimų sistemą, nustatytų tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį būtų įtvirtinta išimtinė politinių partijų (jų narių ar jų remiamų kandidatų) teisė dalyvauti formuojant politines atstovaujamasias institucijas, tai reikštų ir tai, kad piliečių, nesančių politinių partijų nariais ir nesusaisytų jokiais ryšiais su jokia politine partija, galimybės įgyvendinti savo pasyviąją rinkimų teisę būtų neproporcingai pasunkintos, palyginti su asmenų, esančių politinių partijų nariais ar susisaisčiusių su kuria nors politine partija kitokiais, neformalios narystės, ryšiais, galimybėmis. Pažymėtina ir tai, kad tokiu teisiniu reguliavimu iš dalyvavimo rinkimuose į politines atstovaujamasias institucijas, *inter alia* kandidatų rinkimuose į šias institucijas iškėlimo sudarant kandidatų sąrašus, būtų nepagrįstai eliminuojami kiti kolektyviniai subjektai, t. y. politinės organizacijos. Vadinasi, tokiu teisiniu reguliavimu būtų sudarytos prielaidos pažeisti iš Konstitucijos, *inter alia* konstitucinio teisinės valstybės principo, kylančius teisingumo, proporcingumo imperatyvus, nepaisyti iš Konstitucijos kylančių rinkimų teisės principų.

11. Sprendžiant, ar Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnis (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Lietuvos Respublikos piliečiai ir nuolat gyvenantys Lietuvoje kitų Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai gali būti renkami į Europos Parlamentą būdami įrašyti tik į politinių partijų sudaromus kandidatų į Europos Parlamento narius sąrašus, neprieštaravo Konstitucijai, pažymėtina, kad, kaip minėta, pagal ginčijamą teisinį reguliavimą Lietuvos Respublikos piliečiai ir nuolat gyvenantys Lietuvoje kitų Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai Europos Parlamento nariais gali būti renkami pagal proporcinę rinkimų sistemą, jeigu jų kandidatūras kelia išimtinę teisę pateikti kandidatų sąrašus turinčios politinės partijos, įrašiusios juos į kandidatų sąrašus.

12. Minėta, kad Konstitucijos 34 straipsnio 2 dalies nuostata, jog teisę būti išrinktam nustato Lietuvos Respublikos Konstitucija ir rinkimų įstatymai, reiškia *inter alia* tai, kad įstatymų leidėjas, įstatymais reguliuodamas pasyviosios rinkimų teisės renkant politines atstovaujamasias institucijas įgyvendinimą, turi konstitucinę pareigą paisyti iš Konstitucijos kylančių imperatyvų, *inter alia* rinkimų teisės principų.

13. Taip pat minėta, kad Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatyme įtvirtinta vien proporcinė Europos Parlamento rinkimų sistema. Vien proporcinė rinkimų sistema savaime nesudaro prielaidų pažeisti Konstitucijoje įtvirtinto tiesioginių rinkimų principo, laisvų, demokratiškų rinkimų reikalavimų, visuotinės, lygios rinkimų teisės, slapto balsavimo, kitų

demokratinės teisinės valstybės rinkimų standartų.

Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris užkirstų kelią politinėms partijoms arba jų iškeltiems bei remiamiems kandidatams dalyvauti politinių atstovaujamųjų institucijų rinkimuose. Vadinas, Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatyme įtvirtinta tokia (proporcinė) rinkimų sistema, kai dėl Europos Parlamento narių mandatų varžosi į politinių partijų sąrašus įrašyti kandidatai, pagal Konstituciją yra galima. Tačiau politinių partijų teisė kelti kandidatus rinkimuose į Europos Parlamentą negali būti įtvirtinta kaip išimtinė.

Minėta ir tai, kad jeigu įstatymų leidėjas, pasirinkęs vien proporcinę rinkimų sistemą, nustatytų tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį būtų įtvirtinta išimtinė politinių partijų (jų narių ar jų remiamų kandidatų) teisė dalyvauti formuojant politines atstovaujamas institucijas, tai reikštų ir tai, kad piliečių, nesančių politinių partijų nariais ir nesusaistytų jokiais ryšiais su jokia politine partija, galimybės įgyvendinti iš Konstitucijos kylančią pasyviąją rinkimų teisę būtų neproporcingai pasunkintos, palyginti su asmenų, esančių politinių partijų nariais ar susisaisčiusių su kuria nors politine partija kitokiais, ne formalios narystės, ryšiais, galimybėmis; tokiu teisiniu reguliavimu iš dalyvavimo rinkimuose į politines atstovaujamas institucijas, *inter alia* kandidatų rinkimuose į šias institucijas iškėlimo sudarant kandidatų sąrašus, būtų nepagrįstai eliminuojami kiti kolektyviniai subjektai, t. y. politinės organizacijos; tokiu teisiniu reguliavimu būtų sudarytos prielaidos pažeisti iš Konstitucijos, *inter alia* konstitucinio teisinės valstybės principo, kylančius teisingumo, proporcingumo imperatyvus, nepaisyti iš Konstitucijos kylančių rinkimų teisės principų.

Taigi, Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatyme nustačius vien proporcinę rinkimų sistemą, konstituciškai nėra pateisinamas teisinis reguliavimas, pagal kurį kandidatų sąrašus rinkimuose į Europos Parlamentą gali pateikti tik politinės partijos.

14. Konstatuotina, kad tokiu Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnyje (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) įtvirtintu teisiniu reguliavimu, pagal kurį nustatyta, kad Lietuvos Respublikos piliečiai ir nuolat gyvenantys Lietuvoje kitų Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai į Europos Parlamentą gali būti renkami būdami įrašyti tik į politinių partijų sudaromus kandidatų į Europos Parlamento narius sąrašus, buvo nukrypstama nuo konstitucinės rinkimų sampratos ir taip buvo pažeidžiami iš Konstitucijos 34 straipsnio 2 dalies, konstitucinio teisinės valstybės principo įstatymų leidėjui kylantys rinkimų santykių reguliavimo reikalavimai.

15. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnis (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Lietuvos Respublikos piliečiai ir nuolat gyvenantys Lietuvoje kitų Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai į Europos Parlamentą gali būti renkami būdami įrašyti tik į politinių partijų

sudaromus kandidatų į Europos Parlamento narius sąrašus, prieštaravo Konstitucijos 34 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

16. Minėta, kad 2009 m. vasario 12 d. Seimui priėmus Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 1 ir 36 straipsnių pakeitimo įstatymą buvo pakeista *inter alia* Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnio 2 dalis (2003 m. lapkričio 20 d. redakcija), tačiau Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnyje (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas, pagal kurį Lietuvos Respublikos piliečiai ir nuolat gyvenantys Lietuvoje kitų Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai Europos Parlamento nariais gali būti renkami, jeigu jų kandidatūras kelia politinės partijos, įrašiusios juos į kandidatų sąrašus, išliko nepakitęs. Taip pat išliko Rinkimų į Europos Parlamentą įstatyme įtvirtinta išimtinė politinių partijų teisė rinkimuose į Europos Parlamentą pateikti kandidatų sąrašus.

Minėta, kad pagal Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnį (2009 m. vasario 12 d. redakcija) Lietuvos Respublikos piliečiai ir nuolat gyvenantys Lietuvoje kitų Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai Europos Parlamento nariais gali būti renkami pagal proporcinę rinkimų sistemą, jeigu jų kandidatūras kelia išimtinę teisę pateikti kandidatų sąrašus turinčios politinės partijos, įrašiusios juos į kandidatų sąrašus. Taigi Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnyje (2009 m. vasario 12 d. redakcija) nustatyta, kad Lietuvos Respublikos piliečiai ir nuolat gyvenantys Lietuvoje kitų Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai į Europos Parlamentą gali būti renkami būdami įrašyti tik į politinių partijų sudaromus kandidatų į Europos Parlamento narius sąrašus.

17. Atsižvelgiant į tai ir remiantis argumentais, analogiškais tiems, kuriais remdamasis Konstitucinis Teismas šiame nutarime pripažino, kad Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnis (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Lietuvos Respublikos piliečiai ir nuolat gyvenantys Lietuvoje kitų Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai į Europos Parlamentą gali būti renkami būdami įrašyti tik į politinių partijų sudaromus kandidatų į Europos Parlamento narius sąrašus, prieštaravo Konstitucijos 34 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, konstatuotina, kad Konstitucijos 34 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui prieštarauja ir Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnis (2009 m. vasario 12 d. redakcija) ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Lietuvos Respublikos piliečiai ir nuolat gyvenantys Lietuvoje kitų Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai į Europos Parlamentą gali būti renkami būdami įrašyti tik į politinių partijų sudaromus kandidatų į Europos Parlamento narius sąrašus.

18. Tai konstatavęs, Konstitucinis Teismas šioje konstitucinės justicijos byloje toliau netirs, ar Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnis (2008 m. gegužės 8 d., 2009 m. vasario 12 d. redakcijos) ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Lietuvos Respublikos piliečiai ir nuolat gyvenantys

Lietuvoje kitų Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai į Europos Parlamentą gali būti renkami būdami įrašyti tik į politinių partijų sudaromus kandidatų į Europos Parlamento narius sąrašus, neprieštaravo (-auja) Konstitucijos 29 straipsnio 2 daliai, 35 straipsnio 2 daliai, 135 straipsnio 1 daliai.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 54, 55, 56 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

1. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnis (2008 m. gegužės 8 d. redakcija; Žin., 2008, Nr. 59-2202) ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Lietuvos Respublikos piliečiai ir nuolat gyvenantys Lietuvoje kitų Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai į Europos Parlamentą gali būti renkami būdami įrašyti tik į politinių partijų sudaromus kandidatų į Europos Parlamento narius sąrašus, prieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 34 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

2. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnis (2009 m. vasario 12 d. redakcija; Žin., 2009, Nr. 19-743) ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Lietuvos Respublikos piliečiai ir nuolat gyvenantys Lietuvoje kitų Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai į Europos Parlamentą gali būti renkami būdami įrašyti tik į politinių partijų sudaromus kandidatų į Europos Parlamento narius sąrašus, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 34 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Nutarimas skelbiamas Lietuvos Respublikos vardu.

Konstitucinio Teismo teisėjai:

Armanas Abramavičius

Toma Birmontienė

Pranas Kuconis

Kęstutis Lapinskas

Zenonas Namavičius

Ramutė Ruškytė

Egidijus Šileikis

Algirdas Taminskas

Romualdas Kęstutis Urbaitis